

Vybavenost obcí maloobchodem a komerčními službami

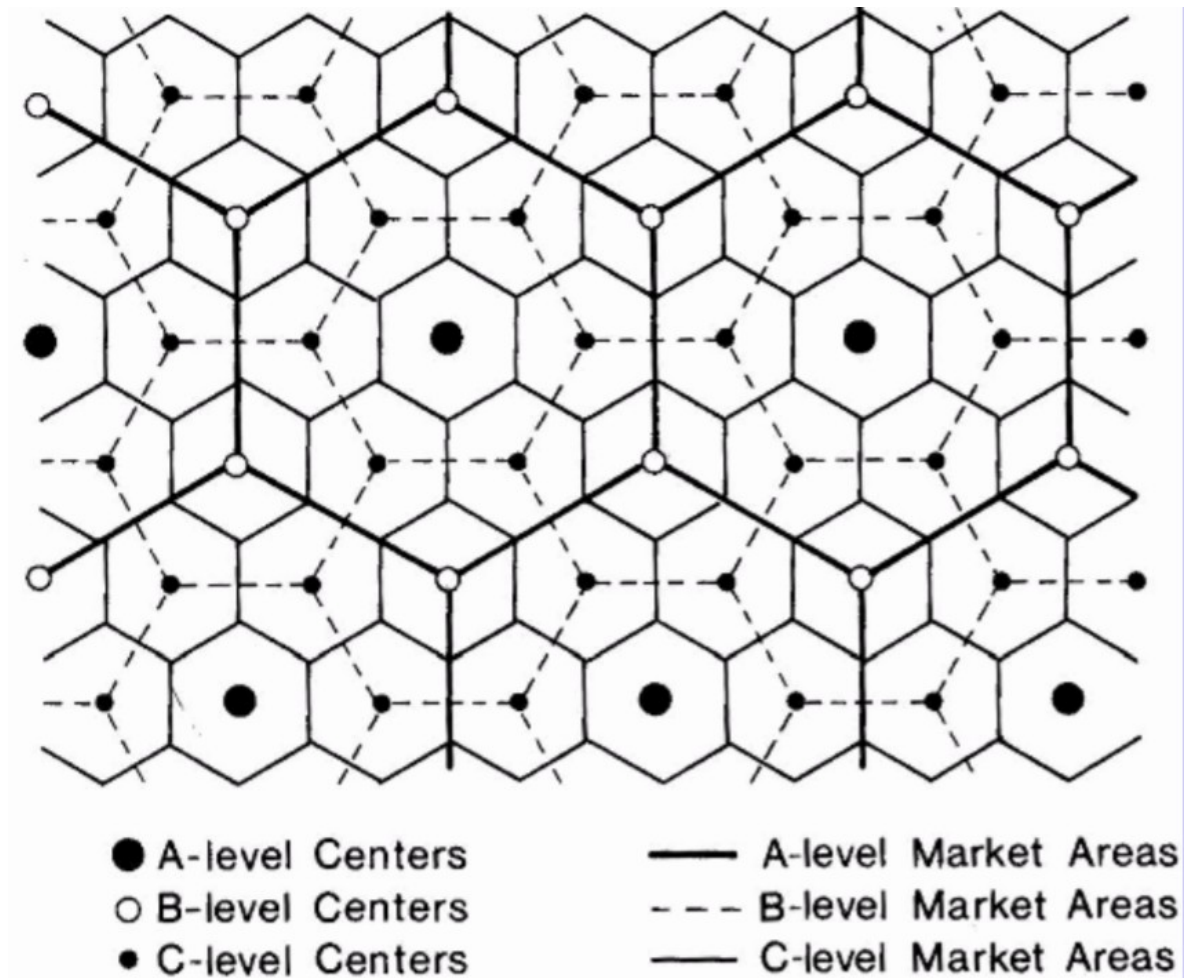
Témata přednášky

- Teorie rozmístění obchodů a služeb v prostoru
- Výskyt komerční vybavenosti v území
- Vývoj, změny komerční vybavenosti v území

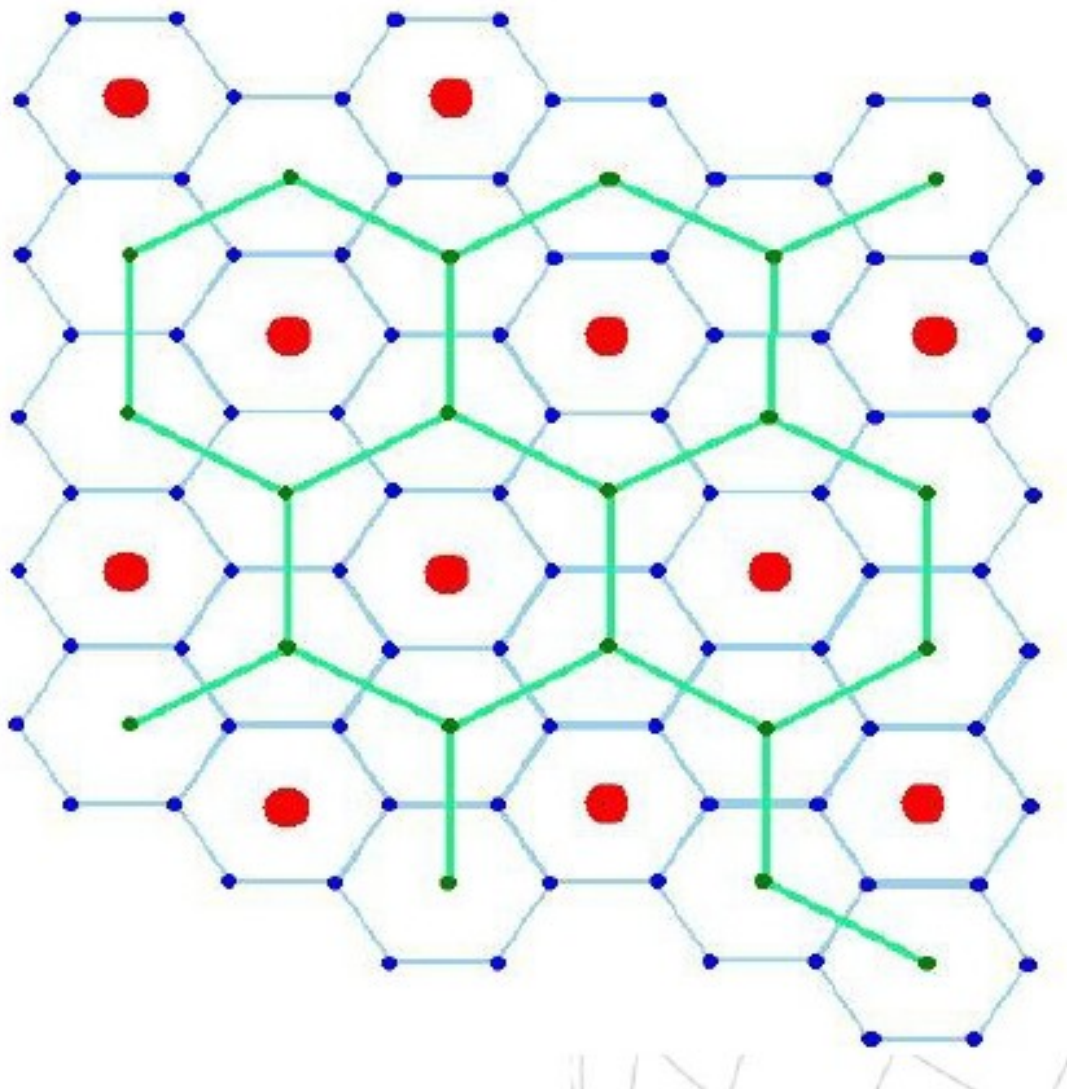
Teorie centrálních míst

- Základy položil Thünen
- Christaller a Lösch následně teorii využili
- Hlavní prostorová teorie ze kterého vychází všechny další prostorové modely a zákony.
- Malá sídla jsou schopna produkovat pouze omezený okruh zboží podle vlastních dispozic, ale jejich obyvatelé žádají sortiment mnohem rozmanitější a bohatší, k jehož obstarávání slouží zařízení v dosažitelné vzdálenosti. Čím častěji obyvatelé dané zboží (nebo služby) potřebují, tím je centrum jeho poskytování lokalizováno blíže.
- Čím častěji zákazníci zboží potřebují, tím je centrum poskytování blíže nebo dále

Teorie centrálních míst

Teorie centrálních míst

Gravitační modely

- Gravitační model byl vyvinut na principu Newtonova gravitačního zákona. Řadí se mezi prostorové interakční modely, které vychází z teorie centrálních míst.
- Gravitační model říká, že interakce mezi dvěma středisky koncentrace obyvatelstva se mění přímo úměrně s počtem obyvatel středisek a nepřímo úměrně se vzdáleností mezi nimi

Reillyho model maloobchodní gravitace

- Jeden z gravitačních zákonů.
- Podstatou tohoto modelu je to, že dvě sídla, která jsou středisky maloobchodu, přitahují nakupující z okolních sídel přímo úměrně počtu obyvatel těchto sídel a nepřímo úměrně vzdálenosti každého z těchto měst k okolním sídlům.
- Model však ignoruje několik důležitých aspektů, mezi něž patří např. kvalita dopravní dostupnosti a obslužnosti, geografické podmínky, koupěschopnost poptávky atd.
- Je potřeba doplnit o další proměnné.

Huffův model

- zohledňuje i velikost prodejny a její časovou dosažitelnost. Bere v potaz i počet druhů obslužných zařízení v místě nebo počet zaměstnaných v maloobchodě (nebo ve službách), prodejní plochu, či maloobchodní obrat.
- Model je doplněný o pravděpodobnost, s jakou poptávající zvolí právě dané středisko.

Model mezilehlých příležitostí

- Model mezilehlých příležitostí neřeší čas nebo vzdálenost, nýbrž mezilehlou příležitost.
- Počet cest do střediska je dle těchto modelů přímo úměrný počtu příležitostí v tomto sídle a nepřímo úměrný počtu příležitostí po cestě do sídla.
- Model se používá zejména pro vymezování sfér vlivu nákupních zón ve velkoměstech.

Jak vybrat, najít, určit střediska (ty tečky v obrázku, grafu, výše)?

Výběr středisek na základě statických charakteristik

- U výběru středisek na základě statických charakteristik se využívá dat standardně zjišťovaných statistickými úřady
- Výběr středisek na základě statických charakteristik spočívá ve vyhodnocení údajů o kapacitě, funkci a využití zařízení maloobchodu a služeb přímo v sídlech.
- Střediskovost sídla tak lze určit podle výskytu specializovaných druhů zařízení

Výběr středisek na základě dynamických charakteristik

- Podle obslužných procesů mezi sídly, což se zjišťuje na základě anketárního šetření spádovosti obyvatelstva za vybavením sídel nebo na základě interakčních modelů.
- U dynamických charakteristik se střediska vymezí na základě velikosti obsluhovaného území.

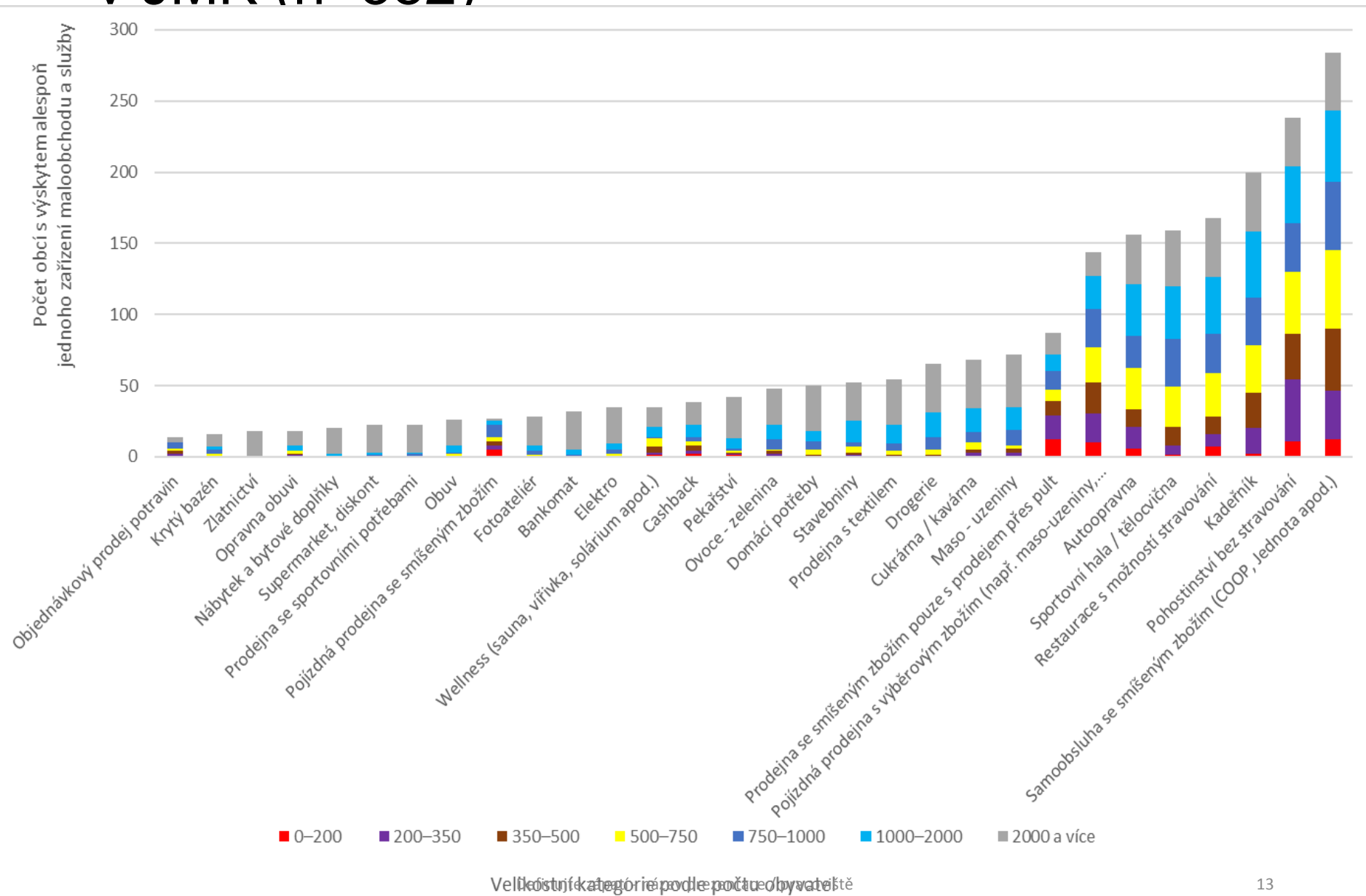

www.bit.ly/ukol04

Druhy komerční vybavenosti zjišťované v šetření v JMK 2018

Druh občanské vybavenosti	Druh občanské vybavenosti
Prodejna se smíšeným zbožím pouze s prodejem přes pult	Domácí potřeby
Samoobsluha se smíšeným zbožím (COOP, Jednota apod.)	Sportovní hala / tělocvična
Supermarket, diskont	Nábytek a bytové doplňky
Pojízdná prodejna se smíšeným zbožím	Zlatnictví
Pojízdná prodejna s výběrovým zbožím (např. maso-uzeniny, ovoce-zelenina apod.)	Kadeřník
Objednávkový prodej potravin	Opravná obuvi
Drogerie	Autoopravna
Ovoce - zelenina	Fotoateliér
Maso - uzeniny	Krytý bazén
Pekařství	Wellness (sauna, vířivka, solárium apod.)
Prodejna s textilem	Restaurace s možností stravování
Obuv	Pohostinství bez stravování
Elektro	Cukrárna / kavárna
Prodejna se sportovními potřebami	Bankomat
Stavebniny	Cashback

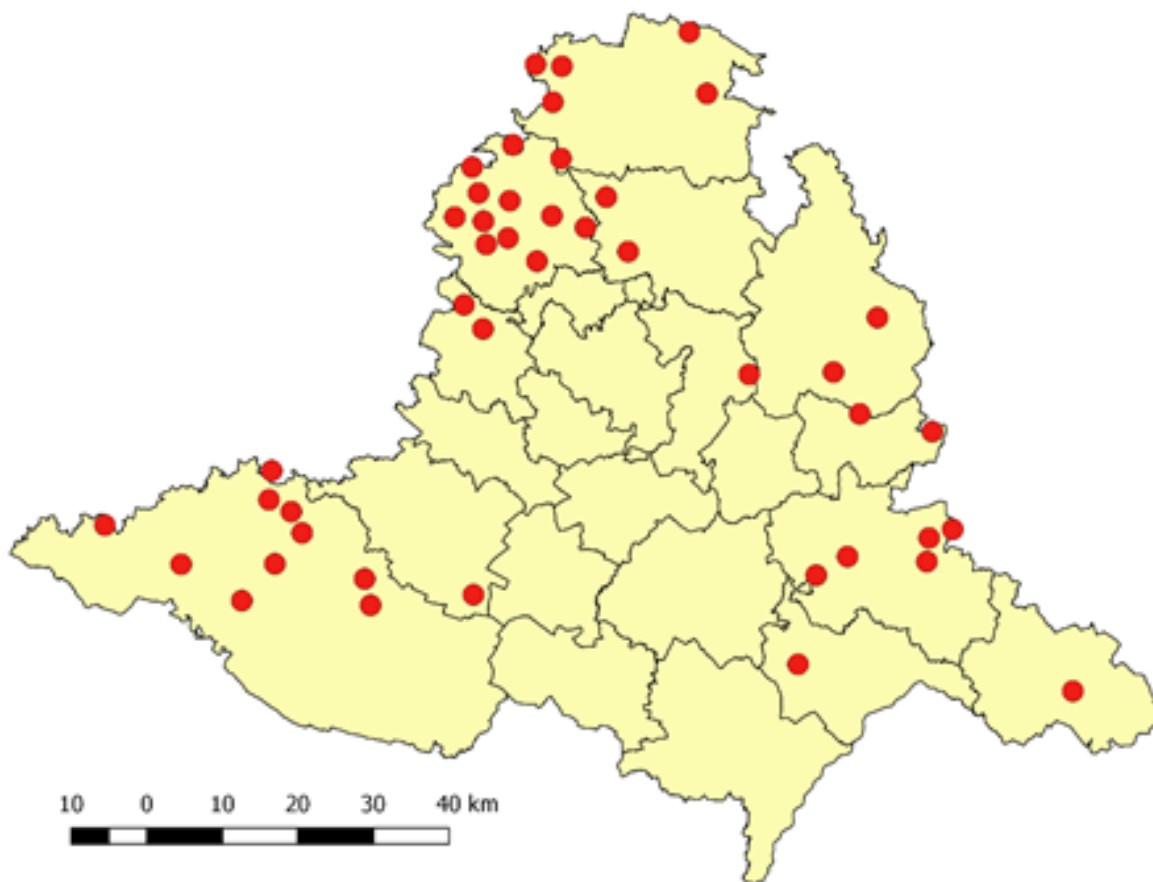
Počet obcí s výskytem alespoň 1 provozovny v JMK (n=382)

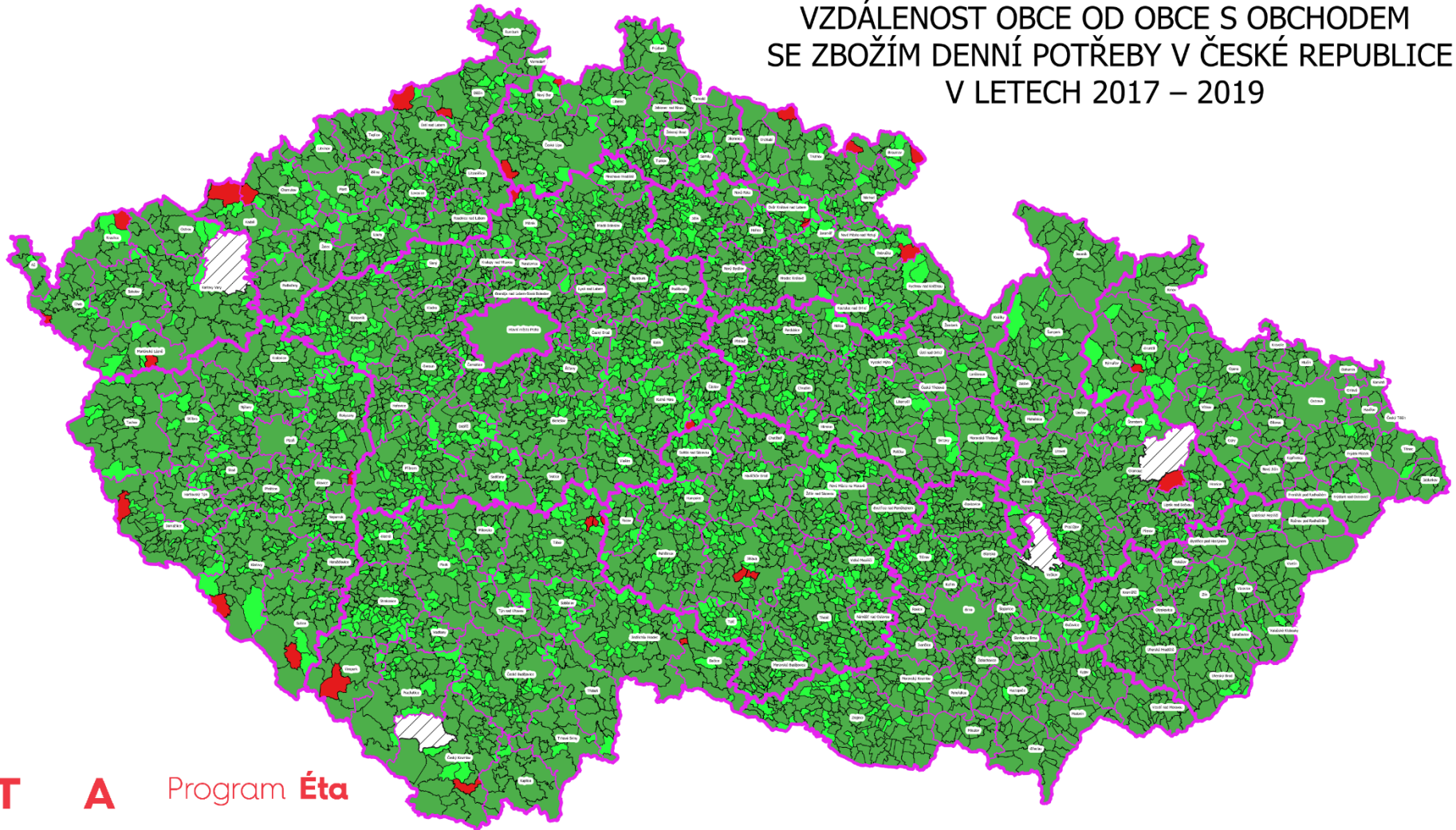
Podíl obcí s obchodem v ČR

Velikostní kategorie	Počet obcí	Počet obcí s obchodem zboží denní potřeby (potravin/y/smíšené zboží)	Podíl obcí s obchodem
0–99	434	34	7,8%
100–199	979	324	33,1%
200–299	866	472	54,5%
300–399	630	446	70,8%
400–499	498	392	78,7%
500–599	389	337	86,6%
600–699	334	294	88,0%
700–799	249	229	92,0%
800–899	219	209	95,4%
900–999	177	166	93,8%
1000–1499	525	520	99,0%
1500–1999	252	248	98,4%
2000–2499	150	149	99,3%
2500–2999	102	102	100,0%
0–3000	5804	3922	67,6 %

Obce bez možnosti nákupu doma v JMK (n=382)

VZDÁLENOST OBCE OD OBCE S OBCHODEM SE ZBOŽÍM DENNÍ POTŘEBY V ČESKÉ REPUBLICICE V LETECH 2017 – 2019

T A Program **Éta**

Č R

Mapa je vytvořena v rámci projektu TL05000558 Využití faktorů lokalizace obchodů na venkově při optimalizaci a udržení základního zásobování venkova podpořeného Technologickou agenturou České republiky.

GaREP, spol. s r.o.
Brno 2021

Souřadnicový systém: WGS84 UTM Zone 33N

Zdroje dat: Data ArcČR © ČÚZK, ČSÚ, ARCDATA PRAHA 2021,

© Příspěvatelé OpenStreetMap, Mapy.cz,

Projekt mapování veřejné infrastruktury venkova, 2017–2020, SMSdata s.r.o.

Obce a jejich vzdálenost od obce s obchodem se zbožím denní potřeby

■ vzdálená více než 5 km od obce s obchodem se zbožím denní potřeby

■ do 5 km od obce s obchodem se zbožím denní potřeby

■ s obchodem se zbožím denní potřeby

vojenské újezdy

kraje

SO ORP

0 50 100 km

„2. Nejmenší obchod“ – obec Zblovce (okres Znojmo, 43 obyvatel)

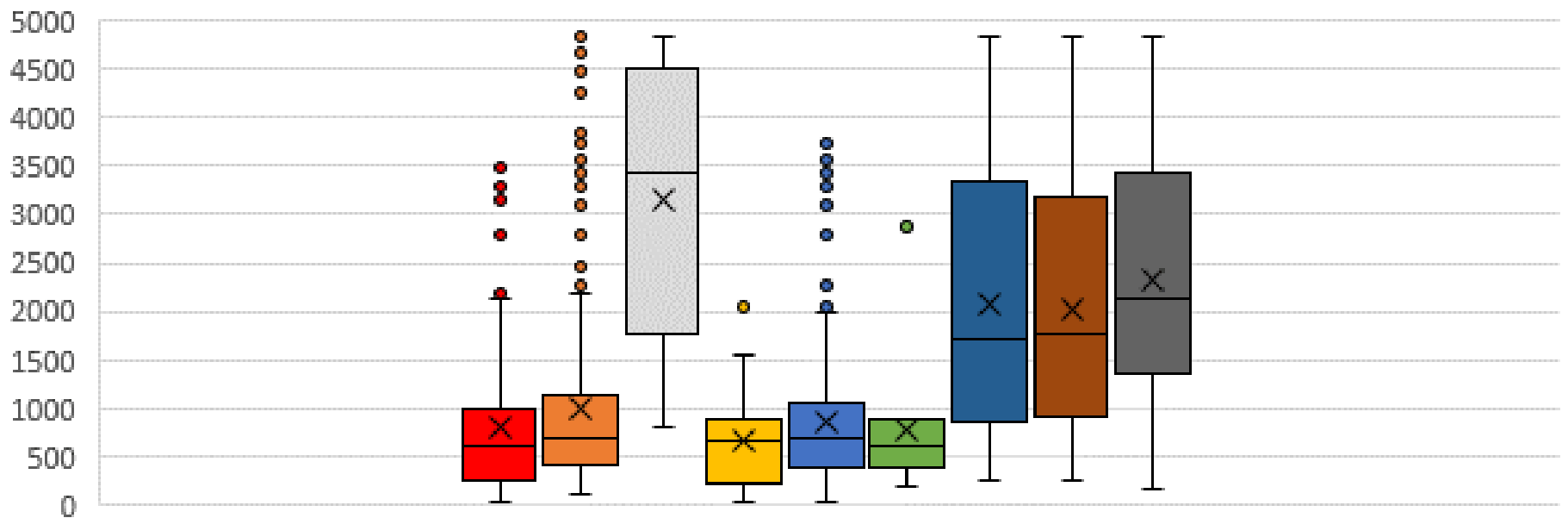
Obchod „U MACŮ“

Provozní doba

Pondělí	ZAVŘENO
Úterý	8.30 - 9.30
Středa	ZAVŘENO
Čtvrtek	8. - 9.30
Pátek	ZAVŘENO
Sobota	8.00 - 9.00
Neděle	ZAVŘENO

otevřeno 3x týdně 1 hod.

Smíšené zboží přes pult

Samoobsluha

Supermarket

Pojízdňá prodejna se smíšeným zbožím

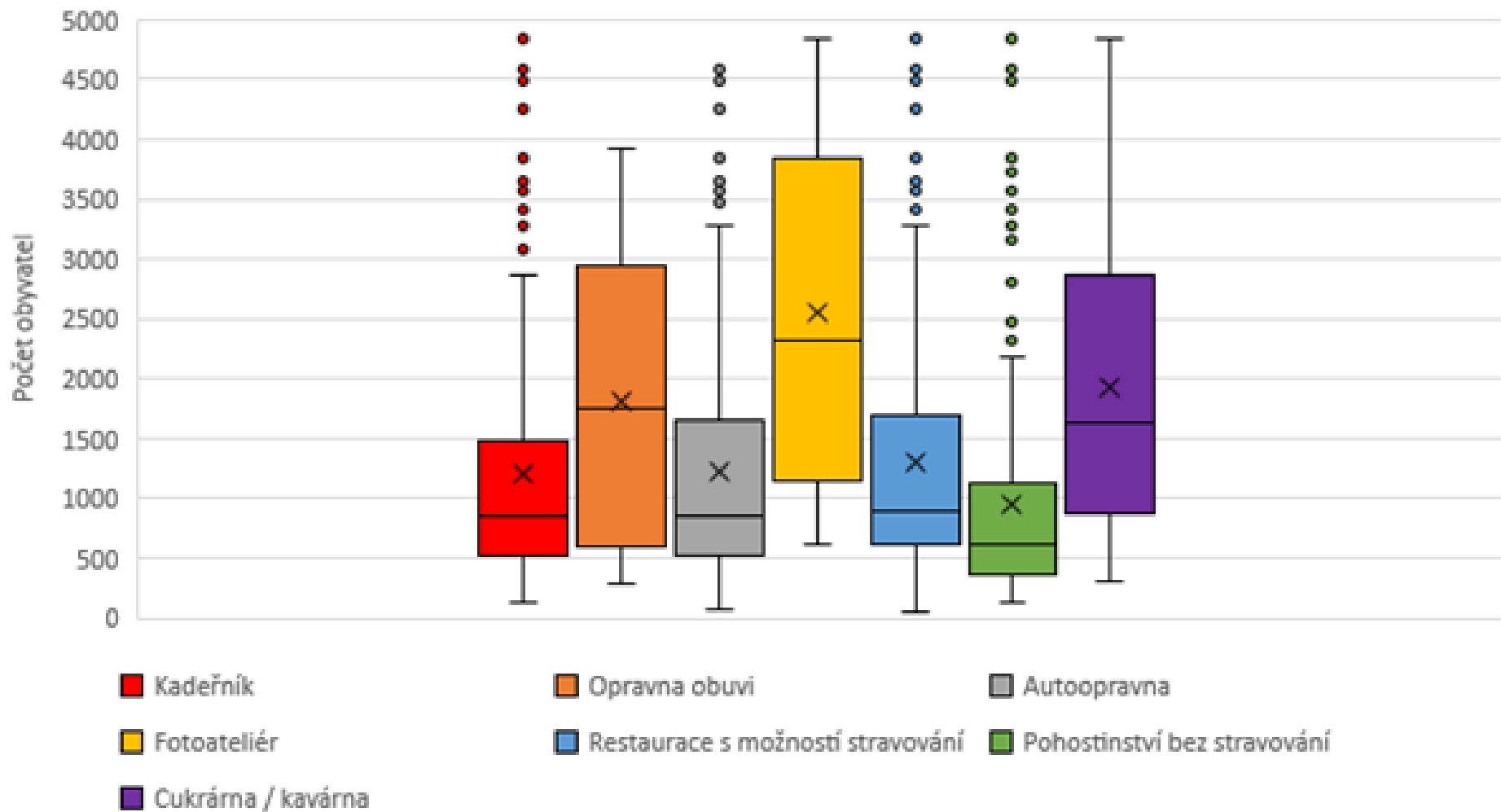
Pojízdňá prodejna s výběrovým zbožím

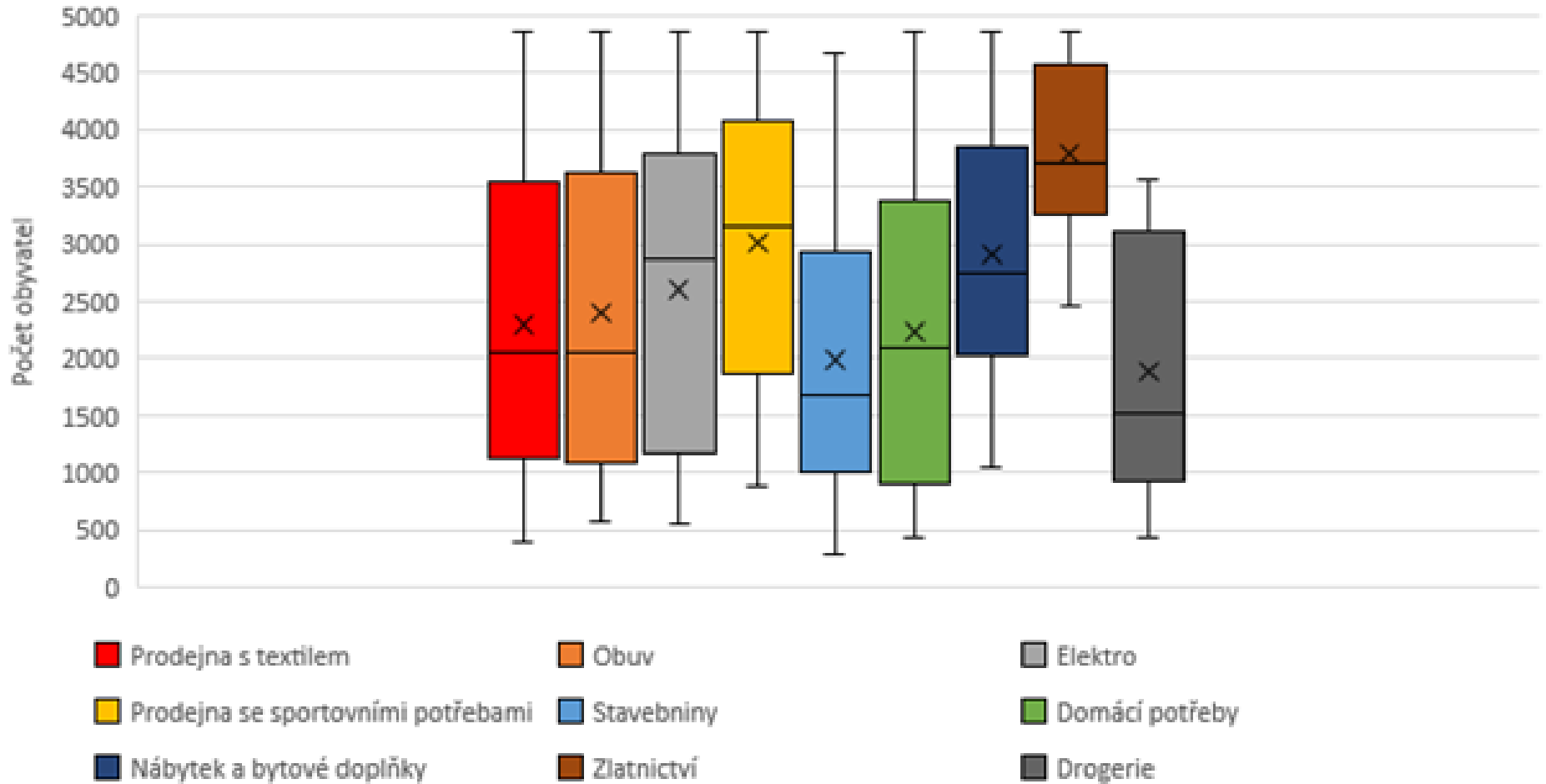
Objednávkový prodej potravin

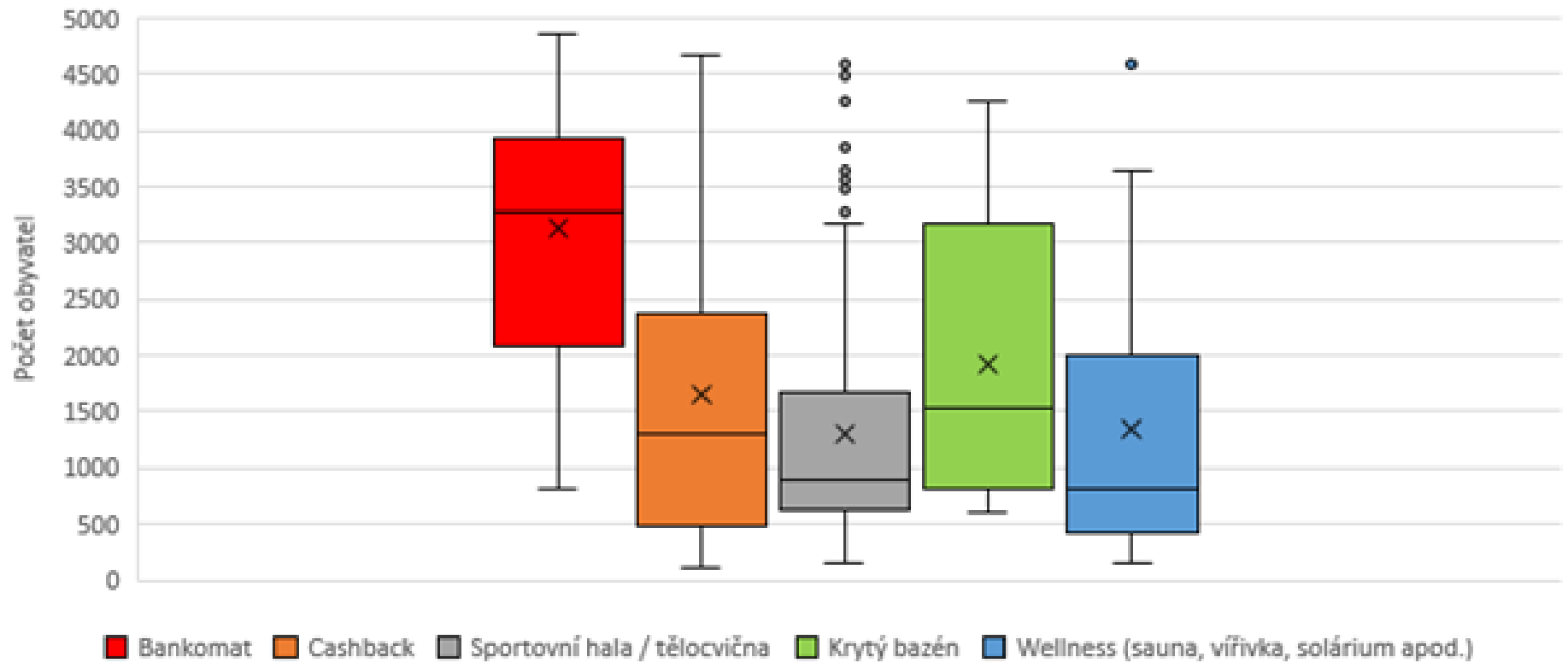
Ovoce - zelenina

Maso - uzeniny

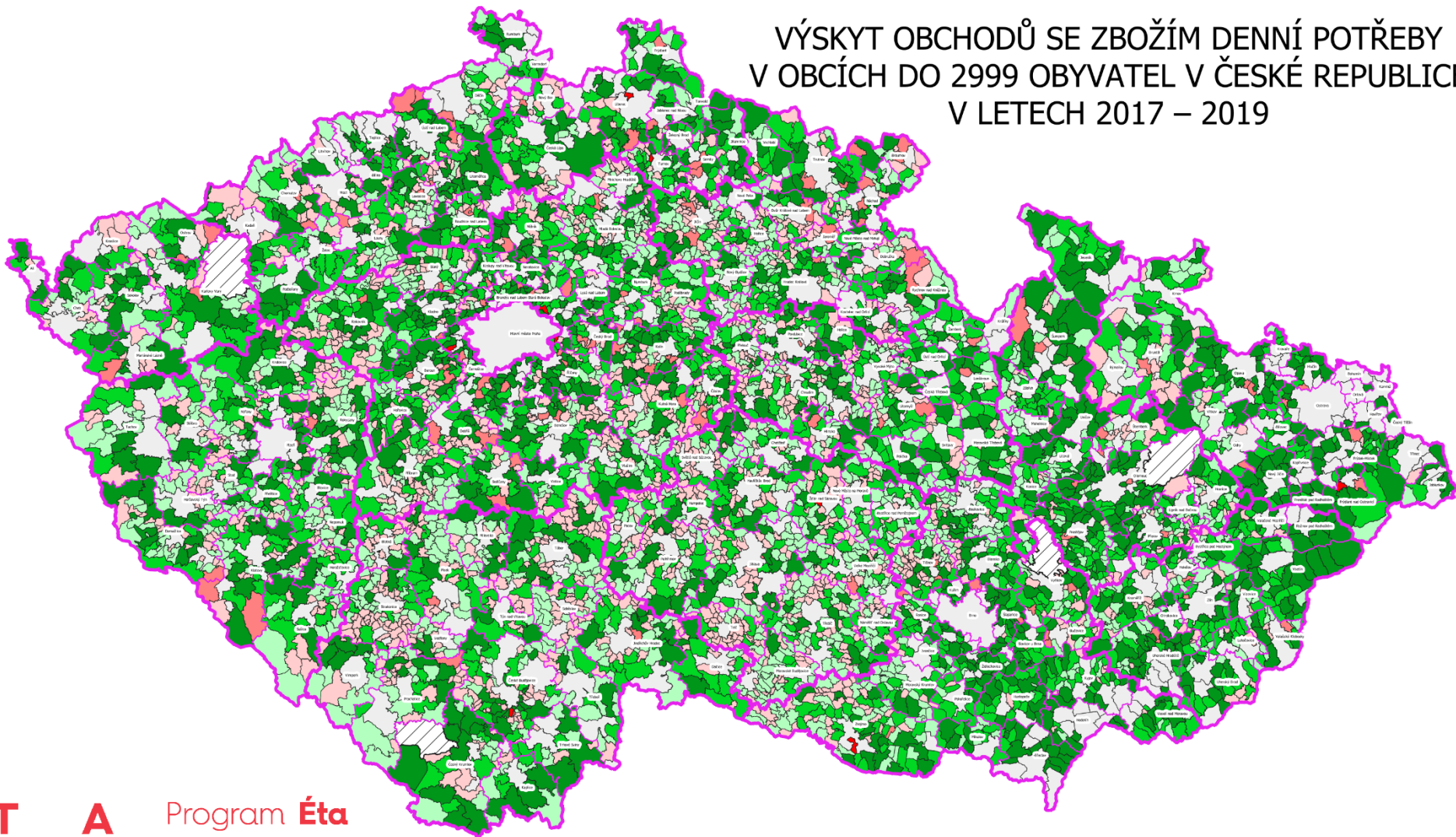
Pekařství

VÝSKYT OBCHODŮ SE ZBOŽÍM DENNÍ POTŘEBY V OBCÍCH DO 2999 OBYVATEL V ČESKÉ REPUBLICĚ V LETECH 2017 – 2019

Obchod se zbožím denní potřeby

- obce s 1000 - 2999 obyvateli bez obchodu se zbožím denní potřeby
- obce s 500 - 999 obyvateli bez obchodu se zbožím denní potřeby
- obce do 499 obyvatel bez obchodu se zbožím denní potřeby
- obce s 1000 - 2999 obyvateli s obchodem se zbožím denní potřeby
- obce s 500 - 999 obyvateli s obchodem se zbožím denní potřeby
- obce do 499 obyvatel s obchodem se zbožím denní potřeby

- obce s vyšším počtem obyvatel
- vojenské újezdy
- kraje
- SO ORP

0 50 100 km

T A Program **Éta**

Č R

Mapa je vytvořena v rámci projektu TL05000558
Využití faktorů lokalizace obchodů na venkově při
optimalizaci a udržení základního zásobování
venkova podpořeného Technologickou agenturou
České republiky.

GaREP, spol. s r.o.
Brno 2021

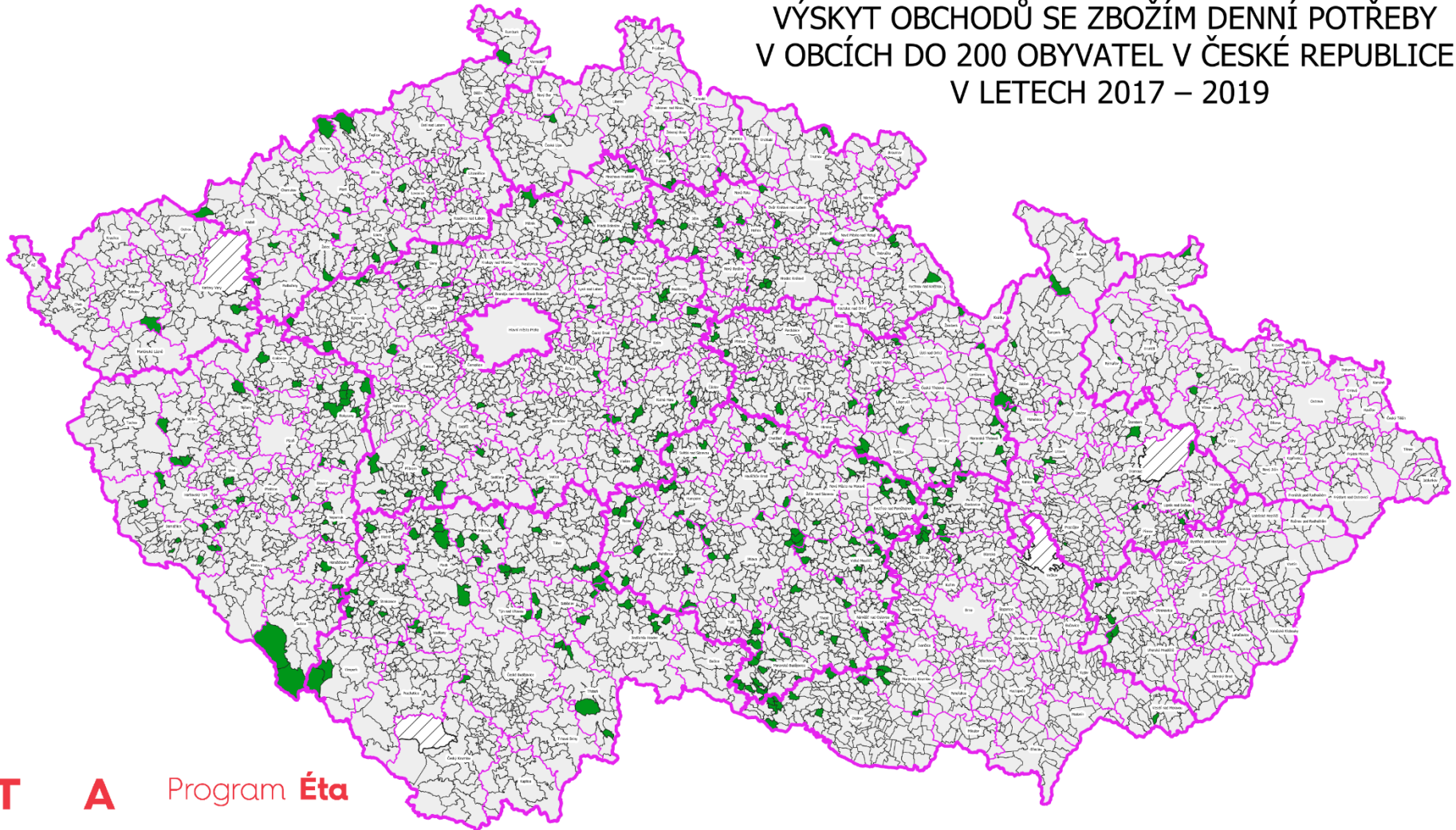
Souřadnicový systém: WGS84 UTM Zone 33N

Zdroje dat: Data ArcČR © ČÚZK, ČSÚ, ARCDATA PRAHA 2021,

© Příspěvatelé OpenStreetMap, Mapy.cz,

Projekt mapování veřejné infrastruktury venkova, 2017–2020, SMSdata s.r.o.

VÝSKYT OBCHODŮ SE ZBOŽÍM DENNÍ POTŘEBY V OBCÍCH DO 200 OBYVATEL V ČESKÉ REPUBLICE V LETECH 2017 – 2019

T A Program **Éta**

Č R

Mapa je vytvořena v rámci projektu TL05000558
Využití faktorů lokalizace obchodů na venkově při
optimalizaci a udržení základního zásobování
venkova podpořeného Technologickou agenturou
České republiky.

Obce

■ s obchodem se zbožím denní potřeby

■ s vyšším počtem obyvatel

▨ vojenské újezdy

▭ kraje

▭ SO ORP

GaREP, spol. s r.o.
Brno 2021

Souřadnicový systém: WGS84 UTM Zone 33N

Zdroje dat: Data ArcČR © ČÚZK, ČSÚ, ARCDATA PRAHA 2021,

© Přispěvatelé OpenStreetMap, Mapy.cz,

Projekt mapování veřejné infrastruktury venkova, 2017–2020, SMSdata s.r.o.

Šetření v obcích

Nejmenší obce – zjištění důvodů existence obchodu

- Kombinace telefonického dotazování a osobních rozhovorů (starosta + pracovnice obchodu)
 - Odlehlost obce, loajalita obyvatel: nutné obchod udržet – nakupuje většina obyvatel, finanční podpora obce
 - Širší okruh zákazníků mimo obyvatel obce: chataři, okolní obce bez obchodu
 - Provoz obchodu v minimalistickém režimu (krátká otevírací doba, personální propojení s provozem hospody)

Velké obce – zjištění důvodů neexistence obchodu

- Zejména poloha těsně na hranici většího města

„Malý“ COOp – obec Oslnovice (okres Znojmo, 79 obyvatel)

Otevřeno Po–So dopoledne, Út a Pá ještě 15–17 h.

Využívají téměř všichni místní obyvatelé

+ chataři (v okolí Vranovské přehrady až 400 chat, mnozí tam pobývají od jara do podzimu).

Obchod se udrží díky
silné letní sezóně.

1 zaměstnanec (místní).

Obec obchod podporuje.

COOP „na periferii“ – obec Osiky (okres Brno-Venkov, 123 obyvatel)

Otevřeno 5x týdně.

Absence letní sezóny.

Využívají téměř všichni místní obyvatelé.

Vysoká vzdálenost do nejbližšího většího obchodu – provádí se zde i týdenní nákupy včetně masa na objednávku.

Využití krajské i obecní dotace.

Obchod v budově bývalé školy.

„2. Nejmenší obchod“ – obec Zblovce (okres Znojmo, 43 obyvatel)

Obchod „U MACŮ“

Provozní doba

Pondělí	ZAVŘENO
Úterý	8.30 - 9.30
Středa	ZAVŘENO
Čtvrtek	8. - 9.30
Pátek	ZAVŘENO
Sobota	8.00 - 9.00
Neděle	ZAVŘENO

otevřeno 3x týdně 1 hod.

Druh občanské vybavenosti	Počet obcí v Jmk (n=382) s výskytem alespoň jedné provozovny		Index změny
	2002	2018	
Maloobchod	356	321	90,2
Hospoda a restaurace	341	299	87,7
Kadeřnictví	190	193	101,6
Opravy motorových vozidel	176	154	87,5
Opravy průmyslového zboží	72	35	48,6
Stavebniny	187	51	27,3
Oprava, výroba obuvi	48	18	37,5
Fotoateliér	86	28	32,6

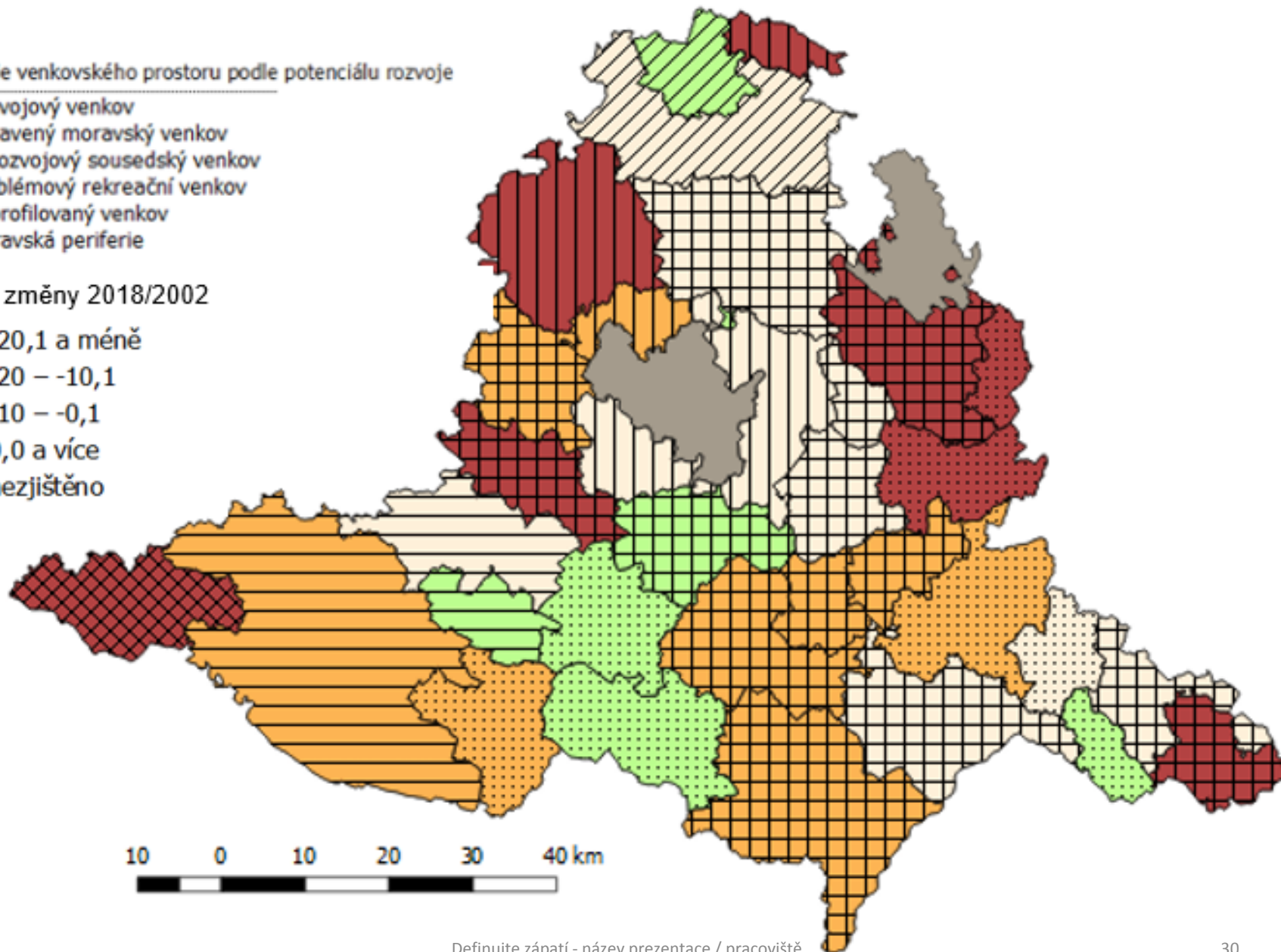
Druh občanské vybavenosti	Počet obcí v Jmk (n=309) s výskytem alespoň jedné provozovny		Index změny
	2012	2018	
Maloobchod s potravinami/smíšeným zbožím	280	266	95,0
Ovoce/zelenina	25	36	144,0
Maso/uzeniny	46	57	123,9
Restaurace	156	137	87,8
Pohostinství	233	192	82,4
Kavárna/cukrárna	49	49	100,0
Kadeřnictví	173	164	94,8
Oprava/výroba obuvi	17	10	58,8
Oprava motor. vozidel	172	127	73,8
Stavebnictví	165	38	23,0
Drogerie	45	51	113,3
Bankomat	23	21	91,3
Wellness	18	23	127,8
Fotograf (fotosběrna)	34	16	47,1

Typologie venkovského prostoru podle potenciálu rozvoje

- Rozvojový venkov
- Vybavený moravský venkov
- Nerozvojový sousedský venkov
- Problémový rekreační venkov
- Neprofilovaný venkov
- Moravská periferie

Index změny 2018/2002

- 20,1 a méně
- 20 – -10,1
- 10 – -0,1
- 0,0 a více
- nezjištěno

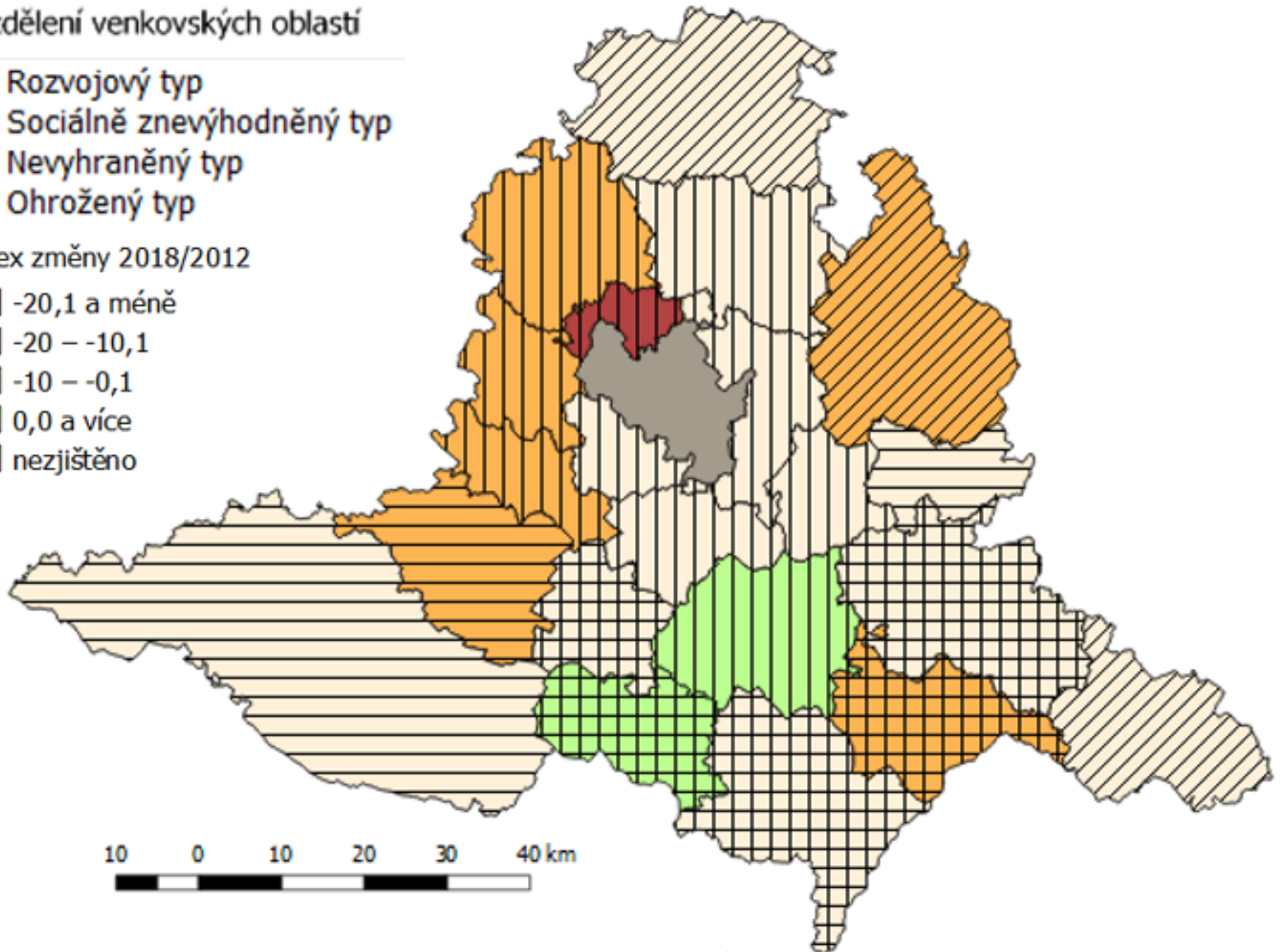

Rozdělení venkovských oblastí

- Rozvojový typ
- Sociálně znevýhodněný typ
- Nevyhraněný typ
- Ohrožený typ

Index změny 2018/2012

- -20,1 a méně
- -20 – -10,1
- -10 – -0,1
- 0,0 a více
- nezjištěno

Obecně řečeno jsou na tom poměrně špatně oblasti s následujícími charakteristikami:

Periferie, odkud to je všude daleko a obyvatelé tak jsou nuceni nakupovat v domácí obci. Např. horské oblasti, vnitřní periferie (hranice krajů).

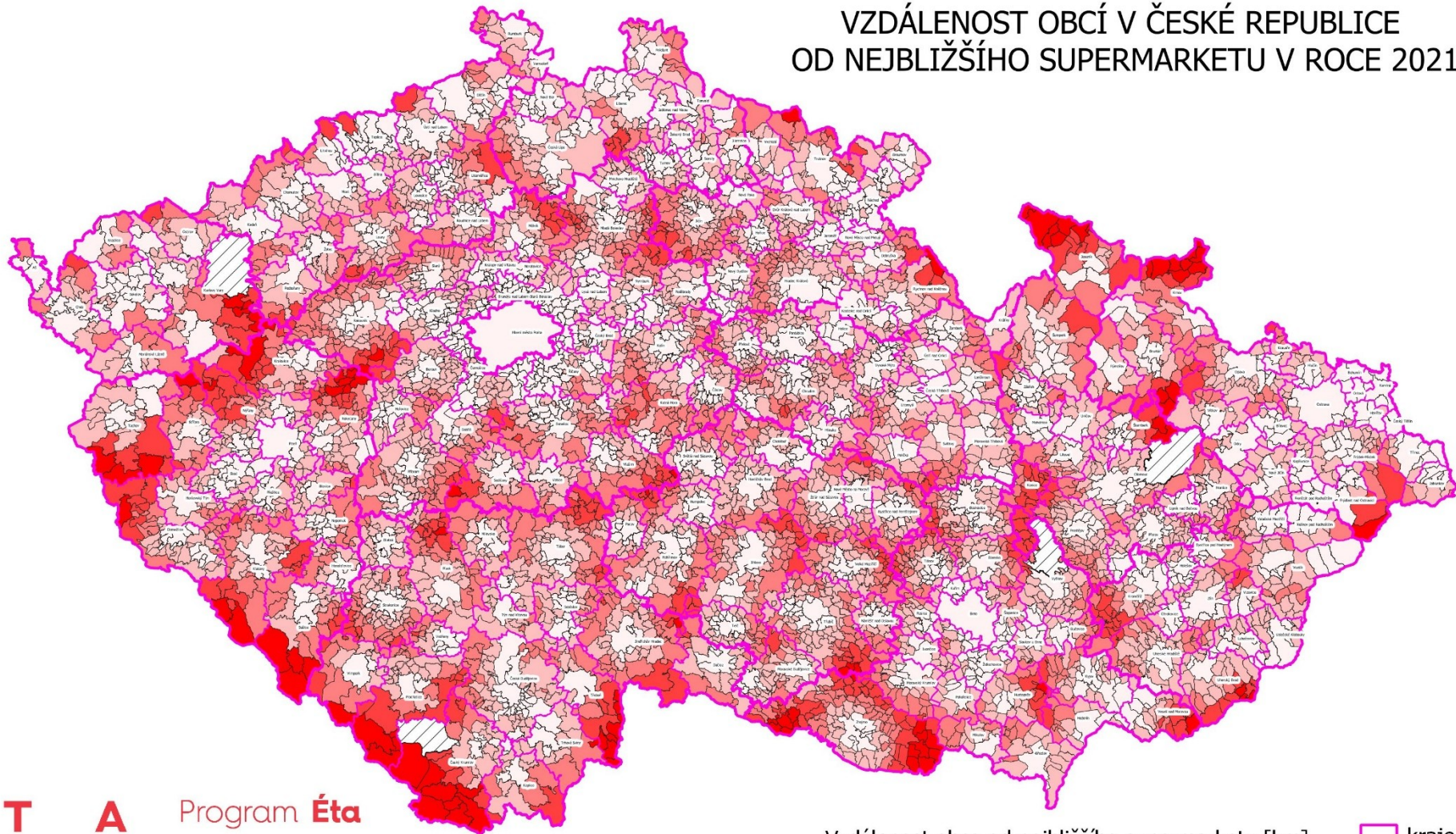
Periferie, kde je silná letní sezóna (hodně chatařů, návštěvníků, letní tábory..) Např. horské oblasti, vranovsko..)

Příměstské oblasti, kde je vysoká konkurence většího města a obyvatelé zde pouze přespávají a pracují a nakupují v konkurenčním městě, Př. Brněnsko.

Obecně řečeno jsou na tom poměrně dobře oblasti s následujícími charakteristikami:

„Bohatý“ venkov s většími obcemi s 1000 obyvateli a více, které jsou ve větší vzdálenosti od velkých měst např. Brna (např. Mikulovsko, Hustopečsko...)

VZDÁLENOST OBCÍ V ČESKÉ REPUBLICE OD NEJBLIŽŠÍHO SUPERMARKETU V ROCE 2021

T A Program **Éta**

Č R

Mapa je vytvořena v rámci projektu TL05000558
Využití faktorů lokalizace obchodů na venkově při
optimalizaci a udržení základního zásobování
venkova podpořeného Technologickou agenturou
České republiky.

Vzdálenost obce od nejbližšího supermarketu [km]

 více než 20,0

 15,1 - 20,0

 10,1 - 15,0

 5,0 - 10,0

 méně než 5,0

 vojenský újezd

 kraje

 SO ORP

GaREP, spol. s r.o.

Březen 2021

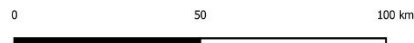
Souřadnicový systém: WGS84 UTM Zone 33N

Zdroje dat: Data ArcČR © ČÚZK, ČSÚ, ARCDATA PRAHA 2021,

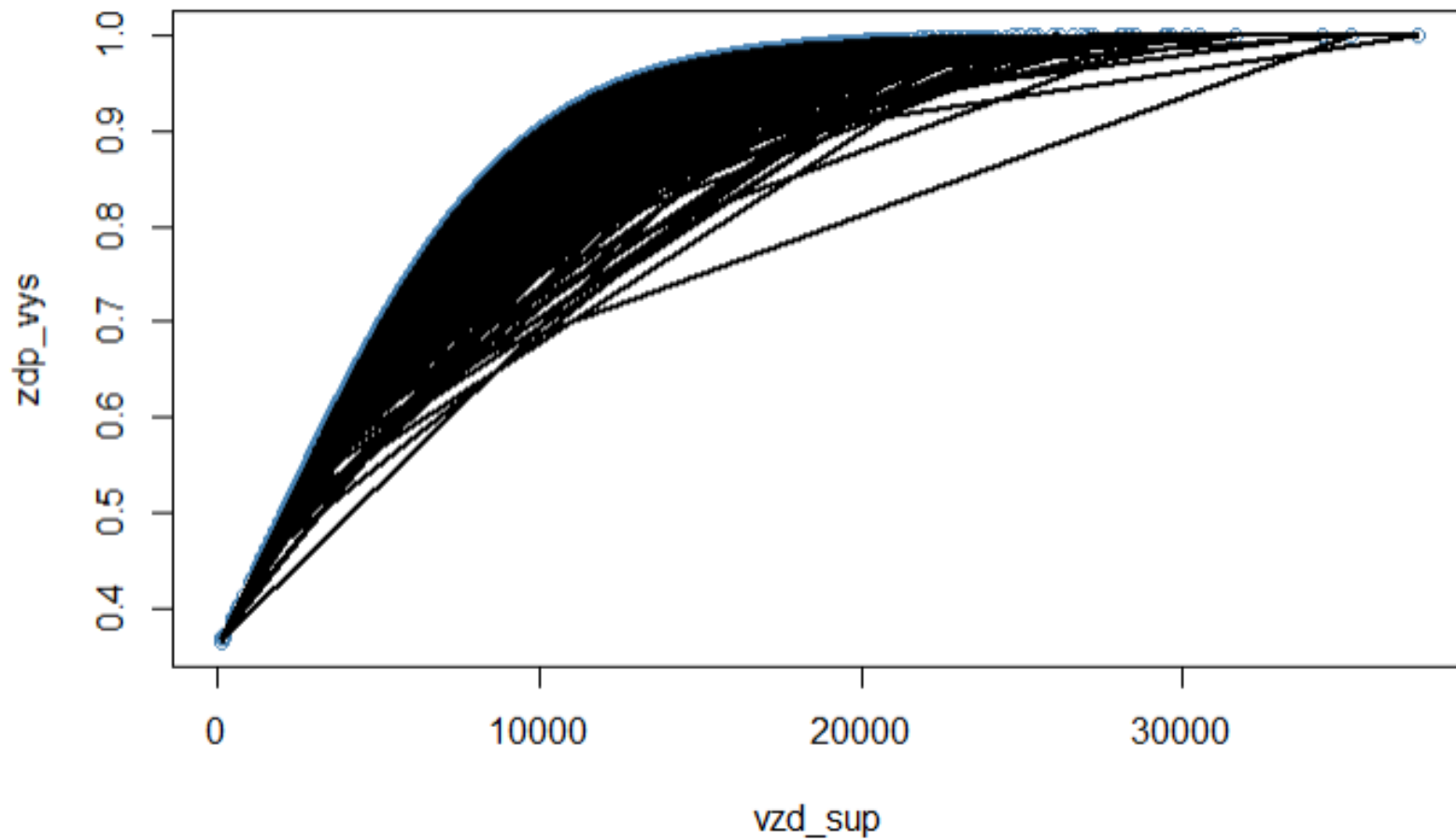
© Přispěvatelé OpenStreetMap,

Mapy.cz,

webové stránky obchodních řetězců.

Pravděpodobnost výskytu obchodu
v závislosti na vzdálenosti od supermarketu
v obcích ČR s 400–499 obyvateli

Statistické analýzy

- Vybrané ukazatele vysvětlují 33,8 % počtu obchodů v obcích ČR (statisticky excelentní).
- Pokud nezohledníme počet obyvatel, výsledky vysvětlují pouze 3,9 % počtu obchodů v obcích.

Ukazatel	% vysvětleného reziduálního rozptylu
Počet obyvatel	30,7
Vzdálenost od supermarketu	1,4
Hromadná ubytovací zařízení na obyv.	0,6
Podnikatelská aktivita	0,5
Neobydlené domy využívané k rekreaci	0,2
Nezaměstnanost	0,2
Dopravní dostupnost	0,1
Podíl vyjíždějících za prací	0,1
Počet automobilů na obyvatele	0,0
Počet zaměstnanců na obyvatele	0,0
Počet katastrů	0,0

Statistické analýzy

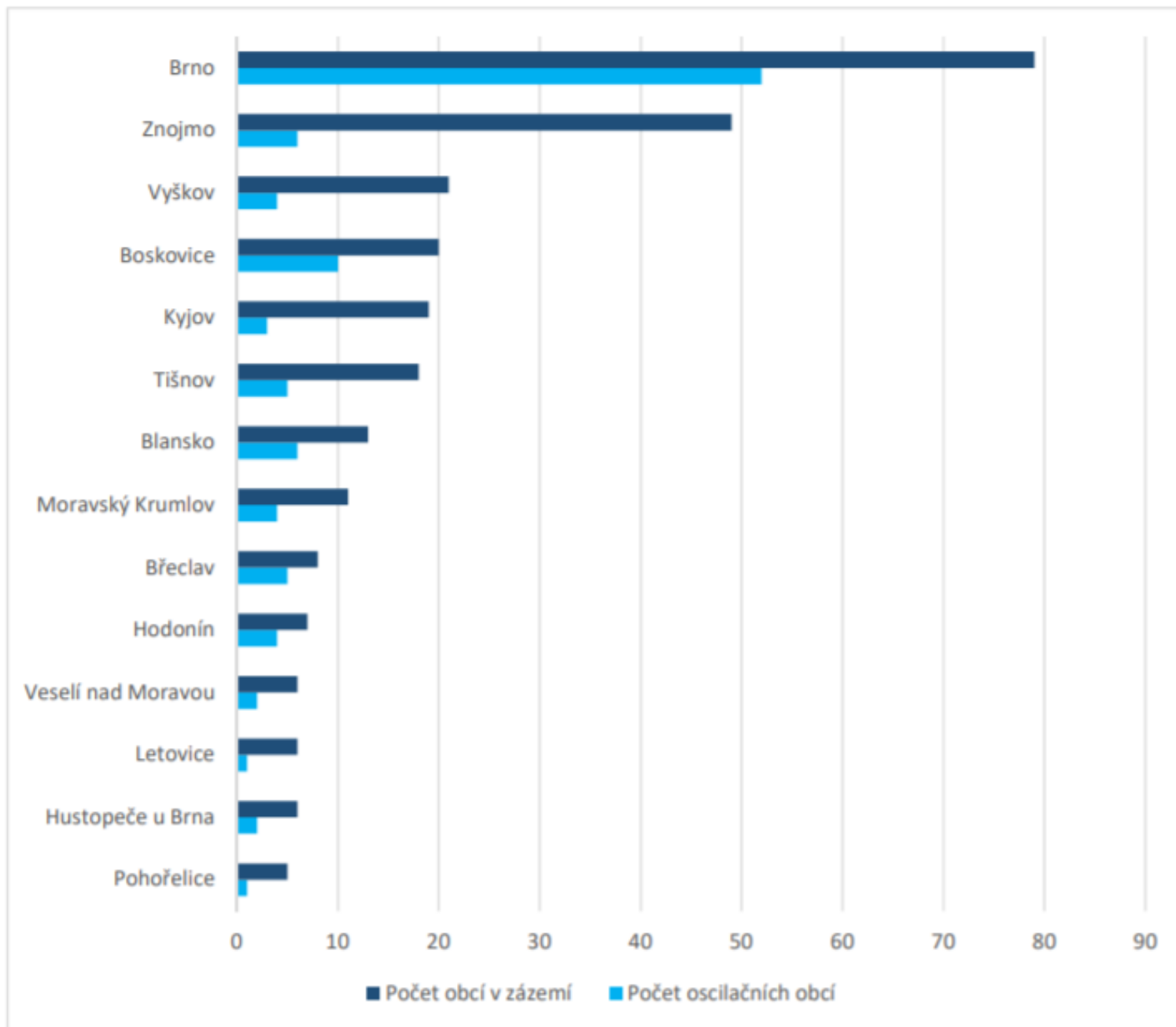
- Ve specifitějších velikostních kategoriích hrají roli i jiné ukazatele než počet obyvatel.

<i>Velikostní kategorie obce</i>	<i>Celkové % vysvětleného reziduálního rozptylu bez počtu obyvatel</i>	<i>Nejvýznamnější ukazatel</i>
0–3000	3,9	Podnikatelská aktivita
0–99	15,4	Počet hromadných ubytovacích zařízení na obyv.
100–199	3,4	Vzdálenost od supermarketu
200–299	5,4	Vzdálenost od supermarketu
300–399	5,6	Podíl obyvatel 65+ na obyvatele
400–499	17,2	Vzdálenost od supermarketu
500–599	15,9	Počet domů využívaných k rekreaci
600–799	14,8	Vzdálenost od supermarketu

Statistické analýzy – shrnutí

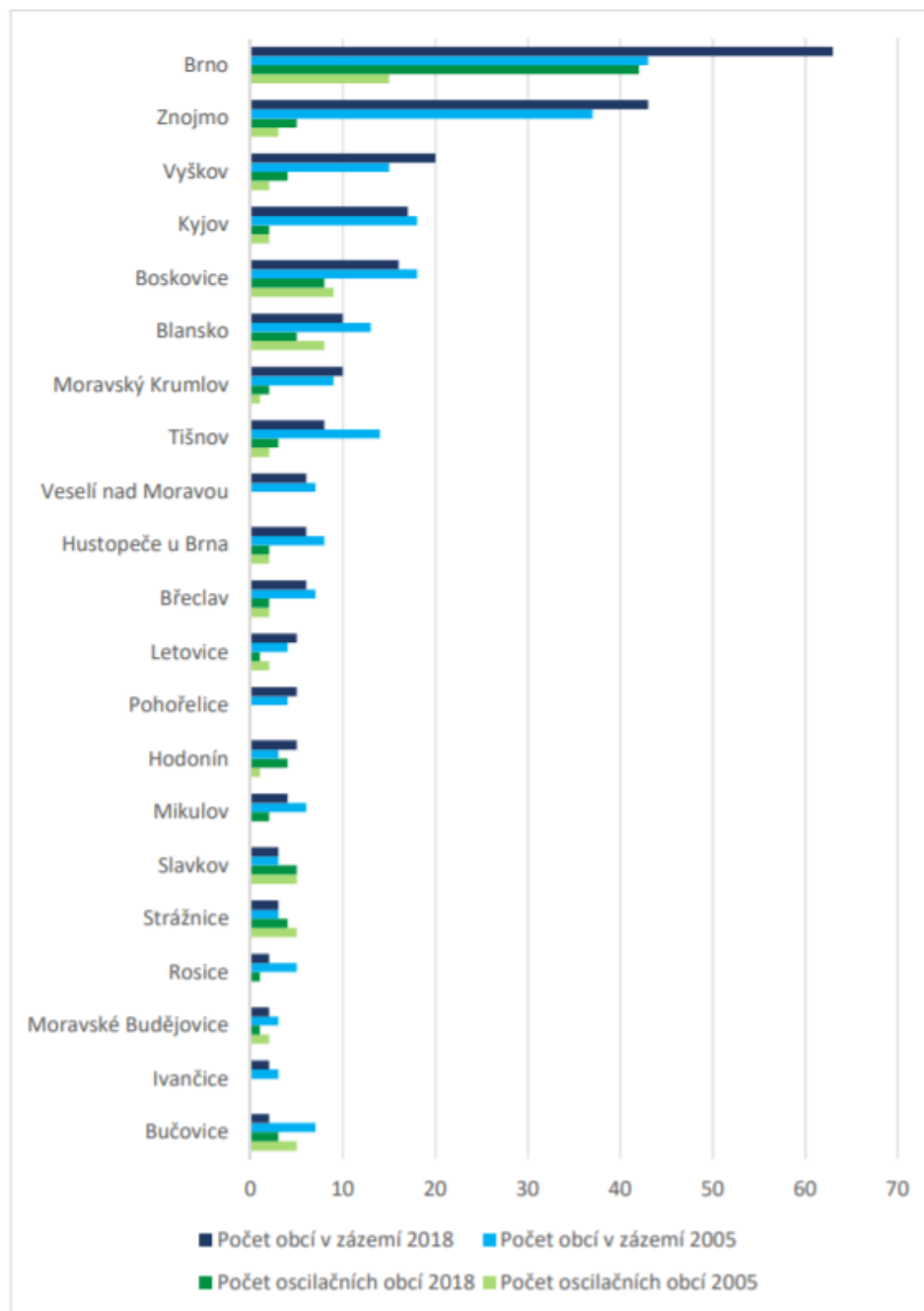
- V nejmenších obcích do 100 obyvatel existuje obchod při vysoké vzdálenosti od supermarketu a přítomnosti hromadného ubytovacího zařízení
- V obcích s počtem obyvatel mezi 100–399 nemají ukazatele větší vliv na výskyt obchodů
- V obcích s počtem obyvatel více než 400 hraje při absenci obchodu dominantní roli blízkost supermarketu

Obr. 26: Počet obcí v zázemí a počet oscilačních obcí jednotlivých středisek, 2018, n=382

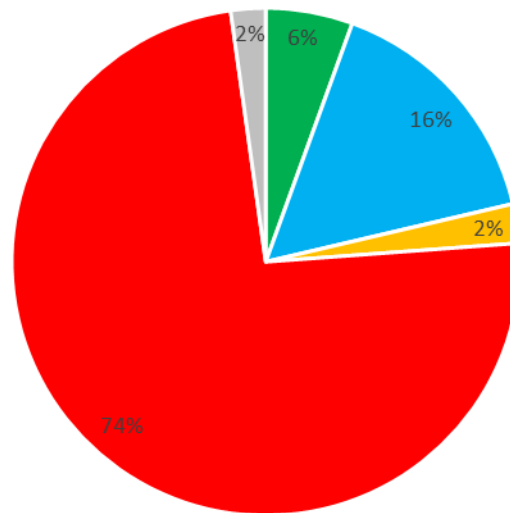
Zdroj: vlastní zpracování

Obr. 27: Počet obcí v zázemí a počet oscilačních obcí jednotlivých středisek, 2005, 2018, n=309

Zdroj: vlastní zpracování

Podporuje vaše obec maloobchod a komerční služby?

■ Ano, finanční dotací ■ Ano, zvýhodněným pronájmem ■ Obec obchod přímo provozuje ■ Ne ■ Jiné

Dotační programy na podporu obchodů s potravinami

- Obchůdek 2020+
- Krajské dotační programy
- Program MMR

Závěrečné Otázky k diskuzi

- Jsou obchody se základními potravinami veřejnou službou?
- Pokud ano, jaká by měla být jejich dostupnost?

- Je rozšiřování nabízených služeb cestou k udržení obchodů?
- Dává smysl podpora podle určitých charakteristik obce?
- Je podpora provozu dlouhodobým řešením?
- Lze podporu provozu nahradit podporou investic snižujících provozní náklady (např. energetické úspory, technologie)?

Děkuji za pozornost